

Mar Coll: “Tot cinema és polític”

Mar Coll (Barcelona, 1981) és cineasta. Porta més de 10 anys traient el cap en un sector on, a la mínima, te l'escapcen. La vida del cineasta jove és una vida a la contra, una vida de privilegi però també de sacrifici. Guanyar un Goya a la millor direcció novella, un Gaudí i una Biznaga d'Argent —tot per ‘Tres dies amb la família’ (2009)— no t'assegura res. La del cine és una indústria moguda pels homes; i tampoc el cinema en català no hi té un gran espai. Tot plegat: profunda precarietat. A Coll li segueix semblant un miracle haver pogut tirar endavant una pel·lícula més: ‘Tots volem el millor per a ella’ (2013), a més de dos curts. Parlem de cinema i indústria, de cinema i classe. I, és clar, de cinema i gènere.

Text: Yeray S. Iborra / Fotos: Ivan G. Costa

Què és un cineasta?

Tot aquell que es dedica al cinema. Un àmbit molt més transversal del que la gent creu: des del periodista fins al tipus de producció, tots ells intervenen amb la màxima importància en el cinema.

Per què no es visibilitza tota aquesta gent?

El meu problema és que, excepte la meva família, tot el meu entorn es dedica al cinema o hi està involucrat. Em costa veure quina és la percepció de la resta de la gent sobre el cine... Però la sensació de la indústria és que ens sentim poc compresos. I és normal: jo perquè sóc filla de metges; però, si no, no sabria com va aquest sector. O la realitat d'un despatx d'advocats. La gent no sap com funcionen els oficis; per això, quan un vol escriure sobre un personatge, ha de fer una gran immersió...

Aquesta incomprensió... No la forceu una mica? El cinema és força hermètic.

Hi ha uns prejudicis i uns mites que no tenen res a veure amb la realitat. Em costa de creure que la gent pensi que algú es folra amb el cine, o que tot és glamur. S'hauria d'entrar més en detall del que és la vida d'un cineasta. Em preocupa.

I com és? Aprofita l'espai!

S'assembla molt a la de qualsevol altre àmbit cultural, on la precarietat és la màxima. Jo estic en una associació, la Unió de Cineastes, per visibilitzar-ho. Amb l'associació muntem al Zumzeig una història que es diu La Sala dels Cineastes: trobades de directors, tècnics, crítics... Per desmuntar certs mites del cinema. Volem explicar el cine des de dins: com el pensem. És obert a tot el públic perquè la gent entengui quins són els reptes al voltant del cinema.

“L'ESCAC s'ha anat encarint i els estudiants cada vegada són més i més ‘pijos’

Com està l'associacionisme en el cinema?

Fa anys que ens associem, i n'hi ha molt, d'associacionisme. Quan vaig sortir de l'escola, vaig veure que hi havia moltíssimes associacions gremials. I aquest és el problema: estem massa disgregats. Hi ha des de sindicats de guionistes i tècnics fins a associacions de dones i cine. Fer cinema implica molta gent, molts agents, i si tots tenen els seus propis punts de vista i lluites d'interessos... Quan la cosa va malament, no hi ha visió global, i ens tirem les culpes els uns als altres. Per això necessitàvem una associació transversal on es generés una visió comuna: el guionista ha d'entendre com es ven una 'pel·li' i el productor ha d'entendre com s'escriu.

Tu vas estudiar a l'Escola Superior de Cinema de Catalunya, l'ESCAC. Què es fa allà dins que sembla que s'hi hagi de passar sí o sí?

S'ensenya l'ofici del cinema. El llenguatge més convencional per començar, tot i que hi ha branques que permeten explorar. És una escola molt tècnica. Amb aquest coneixement després pots fer el tipus de cine que vulguis...

Si no passes per l'ESCAC, se't tanquen moltes portes?

És més fàcil a partir d'una escola de cine, la veritat. Allà hi coneixes la teva 'generació'.

Però és força prohibitiva... Està pels núvols, el preu.

Sí, i cada vegada més... L'escola, no sé per què, s'ha anat encarint i els exàmens d'entrada cada vegada són més inútils. El que determina la selectivitat és igual a l'ESCAC: el més important és poder pagar la matrícula... I, és clar, els estudiants cada vegada són més i més 'pijos'. Una bombolleta.

Això condicionarà el futur del cinema, la mirada de la propera generació...

Sí. Però bé, ara hi ha una línia de beques. Això existeix gràcies a la preocupació d'algunes persones d'allà dins. Per sort, gràcies a la pressió, un 15% dels alumnes hi entraran becats. A zero euros.

"El cinema s'ha extremat i han desaparegut les pel·lícules de 'classe mitjana', les que més m'interessen"

El sostre de vidre al cinema és tan gran com sembla? Els de baix estan molt a baix?

Cada vegada costa més aixecar pressupostos. Una cinematografia sana hauria de ser una cinematografia variada, on hi entressin des de grans produccions com les d'en Bayona fins a cinema experimental. Ha canviat molt la situació en 10 anys: ja no es consumeix com abans, i les ajudes han caigut en picat. El cinema s'ha extremat: grans pel·lícules i micropel·lícules... Ha desaparegut la 'classe mitjana'. La que més m'interessa.

Per què t'interessa aquesta 'classe mitjana'?

No ho sé... Simplement, sóc conscient que les 'pel·lis' que a mi m'interessen no han d'arribar per força a un públic amplíssim. No tothom ha d'anar al cine a veure espectacle. El cine permet emocionar-se d'una altra manera.

Parlant de classe mitjana... En una entrevista promocional explicaves sense manies el teu entorn: Barcelona acomodada... Em pregunto: encara avui, si no pertany a una certa

classe, és impossible començar una carrera cinematogràfica?

La idea de fer una carrera de cine estarà sempre lligada a una certa classe social; les aspiracions de la classe mitjana-alta tenen més a veure amb frases del tipus “vull fer una carrera que m’ompli”. Serà més comú que qui vulgui fer cine, o llibres, pertanyi a classes mitjanes o altes. Lamentablement.

“La idea de fer cinema segueix sent una idea burgesa, perquè guanyar-te la vida fent cine és molt difícil”

Hi ha qui treu el cap. Suposo que amb el doble o triple d’esforç.

Per sort. Per sort, hi ha casos de gent que treu el cap a la cultura com una gota enmig d’un oceà. La idea de fer cinema segueix sent una idea burgesa, perquè guanyar-te la vida fent cine és molt difícil: jo no tinc clar a dia d’avui que em faci vella i només m’hagi dedicat a això. La idea de “No podré fer més ‘pel·lis, perquè no podré enganyar més els meus amics... I, per tant, no podré fer classes...” em roman al cap.

Recordo després de ‘Tres dies amb la família’; semblava que tot anava cap amunt: premis, favor de la crítica... Però... hi ha un cert salt sense xarxa després d’un èxit?

Mira, sempre he estat conscient que el cinema al final és una casualitat... És una mitja broma. Perquè hi ha tanta feina al darrere, que sempre ets conscient que tot es pot acabar. T’ho diré clarament: quan preparava la segona ‘pel·li’, vaig trucar a la meva mare i li vaig dir: “En faré una segona”. I ella em va dir: “Una altra?”. Ella tenia la mateixa sensació que jo, que la broma ja estava. Si ets conscient que tot és incert i precari, que tot es pot acabar, el forat no se’t fa tan gran...

“El cine és una cosa totalment col·lectiva, i repartida. Tot s’enfoca massa en els directors i els actors, i això no s’ajusta a la realitat”

Per què al cinema no parlem de projectes si impliquen tanta gent?

Sí que se’n parla.

Potser entre vosaltres. Però els premis, per exemple, segueixen sent molt jeràrquics i personalistes.

Pel que fa a la promoció, sembla que interressi molt deixar clar que hi ha una ‘superpersona’ al darrere d’un projecte: el director. Quan realment el cine és una cosa totalment col·lectiva, i repartida. Tot s’enfoca massa en els directors i els actors, i això no s’ajusta a la realitat. Nosaltres parlem de projecte perquè el cinema mai no és una cosa acabada, sinó que canvia amb el pas del temps. I triga tres o quatre anys fins que es concreta. La concreció és la pel·lícula.

Suposo que de jove tenies una idea esbiaixada del que era fer cine...

Jo no m’imaginava sent directora. Volia treballar en una feina creativa, allà on pogués estar en contacte amb la realitat i l’observació. Mai m’he concebut com a artista... Jo creia que només una ment increïble i privilegiada —un altre tòpic— podria fer cinema, i això no feia amb mi. Però després veus que no estàs sola, i que no hi ha res de tan abstracte... Hi ha un protocol de treball.

“El bon cinema és simplement el compromís del director amb l’honestedat”

La minisèrie que deies abans en la ficció comença als anys noranta i acaba el 2012: parla sobre l’evolució d’un sistema de vida que no era per a res del món com ens havíem imaginat...

És un personatge que pensa que, si s’esforça i ho controla tot, tot anirà bé. I no, no va així.

Quin grau de compromís ha d’adquirir el cinema amb la realitat que viu?

És impossible que el cinema no expressi una realitat; tot cinema és polític. La forma com retrates la realitat, tot allò que subratlles, ja et posiciona.

Tu has fet molt costumisme; un moviment titllat de ser poc amic del canvi.

No sabia que s’associava amb alguna cosa reaccionària, la veritat. Però bé, les persones evolucionen. La manera d’apropar-me a la meva primera pel·lícula va ser sincera, però espero que canviï. El meu cinema és el resultat de com canvio jo. Per a mi és clar que el bon cinema és simplement el compromís del director amb l’honestedat. I, si aquest compromís no es dona, és fàcil de veure. Prefereixo una pel·lícula fallida a una de deshonest.

“A Catalunya la indústria catalana del cinema ha estat un projecte de les institucions”

Els Gaudí: Premi a la Pel·lícula No Catalana i Premi a la Pel·lícula Europea... Té sentit?

Bé, l’acadèmia està una mica polititzada. Tot el tema de premis i acadèmies és absurd, de fet.

Quan veníem, em parlaves del cinema espanyol: n’hi ha d’espanyol i... de català?

Les categories són eines de promoció simplement, perquè costa arribar a la gent, i serveixen —ho deuen haver calculat— perquè el cinema tingui contacte amb més públic. S’intenta vendre un ‘star system’. I pensar un ‘star system’ en espanyol o en català és ridícul... És una cosa heretada, que té sentit a Hollywood però no aquí. Les pel·lícules no es poden comparar; tot plegat és un paperot gegant.

Està centralitzada la indústria del cinema a l’Estat?

A Catalunya la indústria catalana del cinema ha estat un projecte de les institucions, i és lloable. S’ha creat un petit moviment a Barcelona: perquè una indústria centralitzada no és bona. Que gent que visqui a Santiago se n’hagi d’anar a Madrid a fer cine és un problema. Fa del cine una cosa menys diversa. Que hi hagi indústria aquí és saludable, però el cinema català —com l’espanyol— no és res en si mateix. La cinematografia a l’Estat és heterogènia: hi caben totes les pel·lícules.

“La cultura ‘en llibertat’ fa que un cert tipus de cinema no pugui sobreviure”

Què en penses, del doblatge? Amb ‘Tres dies amb la família’ vas tenir dubtes.

Totes les pel·lícules, les he hagut de doblar al castellà, i és emprenyador que a Espanya no puguis projectar un idioma nacional, perquè sembla una cosa exòtica! Però bé, la cultura no és aliena a una

sèrie de coses... Aquest proteccionisme no té a veure amb la creació, però la creació està influenciada per tot. 'Tres dies amb la família'... Sí, vaig dubtar molt de si fer-la en català o no... I pensava: "Si faig una pel·lícula en català, semblarà una "TV movie"". Doncs mira, potser era necessari una certa empena, perquè aquí hi ha una situació que d'entrada perjudica la nostra llengua...

A la cultura se l'ha de protegir?

La cultura 'en llibertat' fa que un cert tipus de cinema no pugui sobreviure, i potser se l'ha de 'mimar'. Que hi hagi 'pel·lis' que no es poden ni projectar va en contra del bé comú.

Per què el cinema no ha estat una prioritat en les polítiques públiques?

El cinema té la part d'indústria massa marcada. No hi ha hagut polítiques audiovisuals per part de la Generalitat o de l'Ajuntament, o han estat insuficients. Però bé, amb aquest Ajuntament, després d'anys sense fer-se, s'obrirà una línia de polítiques audiovisuals. Potser estem entenent alguna cosa.

"Vull pensar que el PSC s'ha qüestionat una sèrie de coses; els temps canvien i els partits evolucionen"

Tu vas donar suport a BComú en les eleccions municipals... Tens esperança en el nou govern de la ciutat en matèria de cultura (i cinema, és clar)?

Vaig donar suport a BComú en les eleccions municipals per moltes i diverses raons, més enllà de les polítiques culturals. Tot i així, entenc que és un govern que dona un paper a la cultura molt més determinant, almenys a nivell de discurs. Esperem que es concreti en una política cultural amb veritable múscul i audàcia.

Fa por manifestar el suport explícit a un partit polític?

Més que por, em fa sentir incòmoda. Entre altres coses, no m'agrada posicionar-me públicament sobre qualsevol tema en el qual jo no em sento amb el coneixement i l'autoritat suficients. I el que no faig són càlculs estratègics amb relació a poder obtenir o no determinats ajuts públics en funció del color del partit que governa: crec que les institucions culturals estan per sobre d'aquestes qüestions, o així ho espero.

Per què t'hi vas decidir?

En el cas de les eleccions municipals, m'hi vaig decidir perquè em van dir que era útil; així que ho vaig fer per responsabilitat, no per gust. Penso que hi ha vegades que t'has de mullar. Espero no tornar-ho a fer però tampoc ho puc descartar.

Més enllà d'anar a les llistes de BComú, vas participar en les seves assemblees de cultura?

Vaig assistir a les reunions que la (ex)comissionada de Cultura havia convocat amb el sector. Coses positives? Una de les coses positives és que d'entrada hi ha una percepció per part de l'Ajuntament més àmplia i transversal del que conforma el sector de l'audiovisual a Barcelona, que no es limita a les indústries culturals.

Suposo que estàs al cas del pacte BComú-PSC a l'Ajuntament. Creus que el fet que el PSC assumeixi Cultura —precisament el partit que deies que portava tant temps sense fer 'res'

pel cinema— pot restar força a aquesta esperança que veies en els Comuns?

Vull pensar que el PSC s'ha qüestionat una sèrie de coses; els temps canvien i els partits evolucionen. Imagino que les coses més importants es decidiran per consens encara que Cultura estigui en mans dels uns o dels altres. D'altra banda, tot el que sigui ampliar la base de consens em sembla positiu per engegar projectes sòlids i amb futur. Crec que des de l'Ajuntament ho han entès així.

Sembla que Collboni assumirà la regidoria de Cultura. Creus que pot canviar gaire la perspectiva aplicada en Cultura en els últims anys amb ell al capdavant?

No ho sé. Esperem que sí. També és responsabilitat del sector exigir de diverses maneres el projecte que ens il·lusiona. No tot ho hem de deixar en mans dels polítics; estem per ajudar-los.

“A mi el cinema no m'interessa quan la qüestió política s'expressa de forma explícita”

Com és ser creadora en un món on hi ha tan poques dones a la direcció —i les que hi ha, se les ha invisibilitzat—, i encara menys en terrenys tècnics...

Doncs mira, és un tema que no em plantejava quan estudiava cinema.

A l'escola de cine no notaves aquest biaix?

Ni a l'institut, ni a l'escola de cinema.

Després sí?

Sóc d'una generació que ha pensat poc. I fins que no arribes al món laboral no veus segons quines coses. Pensava que vivia en un món d'igualtat. Fins i tot em molestava que hi hagués certs festivals o espais només per a dones: em semblava 'la lliga protegida dels discapacitats'. Com si apartant-nos ens consideréssim a nosaltres mateixes un cinema menor. Però amb el pas del temps he entès que, sent tan evident la desproporció d'homes i dones... eren espais que permetien visibilitzar un cinema femení. Que les nenes s'adonin que hi ha dones que fan cinema és molt important!

La qüestió de la mirada... Hi ha una mirada femenina?

En la mateixa mesura que n'hi ha una de barcelonina, de jove, d'adult... Totes les coses que ens construeixen es reflecteixen en el cinema. Tot barrejat amb una sèrie de coses que fan que no tingui res a veure el meu cinema amb el d'una altra dona: una 'pel·li' meva es pot assemblar més a una de Cesc Gay que a la d'una dona asiàtica. No només la meva condició de gènere s'expressa en el meu cinema.

En tot cas, t'atrau el corrent de cinema reivindicatiu per qüestions de gènere?

A mi el cinema no m'interessa quan la qüestió política s'expressa de forma explícita: ho respecto, però com a creadora no hi estic interessada. Però no significa que aquesta qüestió no es filtri en el meu cinema per molts altres motius.

Tens tendència, de forma subtil, a desdibuixar els atributs de gènere.

Tinc tendència a fer personatges femenins amb construccions masculines. Perquè tinc una percepció del gènere desconstruïda. Ara estic amb un personatge masculí que plora molt, i molt... És poc comú

dins del cinema en general? Sí, perquè els gèneres estan molt estereotipats. És cosa de l'heteronormativitat. De la mateixa manera que hi ha una part del cinema on els personatges 'femenins' són lamentables.

Purs objectes.

Objectes de desig, i punt. És clar que m'interessa donar una altra veu! Si no, estem fent que el món sigui pitjor. Vivim en un moment interessant per posar en qüestió el gènere.